

SERIJA
LAUKINĖ LIETUVA

NUODĖMIŲ GATVĖ

Garsioji Nemuno gatvė
Kaune – kur **aistros**
neturėjo **ribų**, o
nuodėmė buvo
kasdienybė

SENSACINĖ ISTORIJA!

**50 viešnamių.
500 moterų.**

Tai buvo tikroji
Kauno paslaptis.

JUOZAS BELECKAS

obuolys.

TIKROS TARPUKARIO ISTORIJS

SERIJA
LAUKINĖ LIETUVA

NUODĖMIŲ GATVĖ

JUOZAS BELECKAS



TURINYS

Įžanga /	7
Kodėl rašiau /	17

PIRMA DALIS

Nuodėmių gatvė /	19
Baltoji vergija /	83
Ką sako skaitmenys /	111
Prostitucijos istorija /	137

ANTRA DALIS

Pelnas iš abortų /	145
Prekyba moterimis /	169
Baisūs įvairumai /	207
Kas toliau /	263

Įžanga parašyta remiantis šiais šaltiniais /	271
--	-----

ĮŽANGA

Miestas už paradinio fasado

Tarpukario Kaunas mūsų atmintyje dažniausiai iškyla kaip veržlios valstybės sostinė: modernūs namai, naujos įstaigos, spaudos redakcijos, teatrai, restoranai ir Laisvės alėja, kurioje buvo demonstruojamas europietiškas gyvenimo tempas. Tačiau miestas augo greičiau, negu spėjo spręsti savo socialines problemas. Visai šalia reprezentacinių gatvių buvo ankšti būstai, menkai apmokamas darbas, prekyba nelegaliu alkoholiu, azartiniai lošimai, smurtas ir seksualinių paslaugų rinka. Šis Kaunas taip pat buvo modernizacijos dalis, tik daug rečiau patekdavo į oficialius miesto portretus.

Apie jį ir parašyta Juozo Kazio Belecko „Nuodėmių gatvė“. Pirmoji knygos dalis pasirodė 1930-aisiais, antroji – 1931 metais. Jaunas žurnalistas išplėtojo 1929 metų rudenį dienraštyje „Lietuvos žinios“ skelbtus reportažus apie Nemuno gatvę ir aplinkines Kauno vietas, kuriose telkėsi viešnamiai, jų šeimininkai, tarpininkai, klientai ir prostitucija besivertusios moterys. Lietuvių periodikoje beveik neliesta tema iš karto sukėlė ginčą. „Lietuvos aidas“ kaltino

konkuruojantį dienraštį mėginimu didinti tiražą skandalinga medžiaga, tačiau reportažai sulaukė ir tęsinio, ir knygos leidimo. Skaitytojus traukė ne vien draudžiamos temos pikantiškumas. Beleckas siūlė pažvelgti ten, kur „padori“ visuomenė viešai žiūrėti nenorėjo, nors pati palaikė šio gėdingo pasaulio paklausą.

Beleckui tuo metu buvo vos dvidešimt ketveri. Jis gimė 1905 metais Balniuose, Eržvilko valsčiuje, akmenskaldžio-kalvio šeimoje. Formalus mokslas nutrūko dar gimnazijoje, tad žurnalisto amatą jis iš esmės įgijo pats – dirbdamas, skaitydamas ir rašydamas. Jaunystėje tarnavo pašte, valsčiaus ir apskrities įstaigose, teisme bei banke, Tauragėje redagavo „Žemaičių balsą“, o persikėlęs į Kauną 1927–1929 metais – jaunimui skirtą žurnalą „Jaunimas“. Tuo pat metu jis dirbo „Lietuvos žinių“ reporteriu. Ši biografija padeda suprasti ir „Nuodėmių gatvės“ pobūdį: jos autorius kalbėjo ne iš akademinio kabineto, bet iš greitos, konkurencingos ir dažnai finansiskai nesaugios laikraščio redakcijos.

Nuo 1930 metų Beleckas pats leido „Jaunųjų pasaulį“, redagavo „Tempą“, 1931–1933 metais – informacinį dienraštį „Dienos naujienos“, taip pat trumpai gyvavusius leidinius „Lietuvos pliažas“ ir „Lietuvos sesuo“. Jiems nuolat trūko lėšų, o redaktorių slėgė skolos. Tokios aplinkybės nereiškia, kad „Nuodėmių gatvė“ buvo parašyta vien dėl pinigų, tačiau jos primena svarbų dalyką: socialinė misija ir komercinė spaudos logika čia veikė kartu. Knyga turėjo ir sukrėsti, ir būti perkama. Jonas Bulota, vėliau tyrinėjęs Belecko gyvenimą, nurodė 15 tūkstančių pirmosios dalies egzempliorių tiražą – ano meto Lietuvos knygų rinkai išskirtinį skaičių. Jo teigimu, leidinį skaitė labai skirtinga publika – nuo gimnazistų iki karininkų, inteligentų ir universitetų profesorių.

„Nuodėmių gatvė“ nėra nei mokslinis tyrimas, nei nuosekli prostitucijos istorija. Pats Beleckas pirmąją dalį vadino „reporteriniu darbeliu“. Jos stiprybė – gyvas stebėjimas, lankytų vietų aprašymai, pokalbiai ir biografinės istorijos. Antroji dalis pradedama to meto Lietuvai itin opia abortų tema, o vėliau gerokai išsiplėčia: autorius rašo apie prekybą moterimis, lytiniu keliu plintančias ligas, teisę, policijos priežiūrą, užsienio šalių patirtį ir tarptautinėje spaudoje rastus nusikaltimus. Greta reportažo atsiranda publicistika, moralinis komentaras, statistikos nuotrupos ir sensacingų žinių skyrius „Baisūs įvairumai“. Todėl šią knygą verta skaityti ne kaip vienodo patikimumo faktų sąvadą, o kaip daugiasluoksnią savo epochos dokumentą.

Šį dvejojimą pastebėjo jau pirmieji recenzentai. Skirtingų politinių ir kultūrinių kryptių leidiniai pripažino, kad Beleckas pasirinko visuomenei svarbią, iki tol beveik nutylėtą temą ir sukūrė Lietuvoje dar retą gyvo socialinio reportažo pavyzdį. Ypač buvo giriamas gebėjimas abstrakčią problemą parodyti per konkrečius likimus ir kasdienybės vaizdus. Kartu recenzentai nurodė padriką kompoziciją, nepakankamai patikimai naudojamą statistiką, pasikartojimus ir vietomis vulgaroką aprašinėjimą. Vieni pabrėžė, kad pikantiškos sensacijos ieškantys skaitytojai knyga turėtų nusivilti, kiti matė joje pirmiausia vyrų veidmainystės demaskavimą. Taigi šiandienis skaitytojas nėra pirmasis, pajuntantis knygos įtampą tarp socialinės kritikos ir sensacijos. Ji lydėjo „Nuodėmių gatvę“ nuo pat pasirodymo.

Antrosios dalies pabaigoje Beleckas žadėjo 1932 metais išleisti trečiąją „Nuodėmių gatvės“ dalį, taip pat beletrizuotus „Prostitutės užrašus“ ir reportažų rinkinį „Latrai ir karčiamos“.

Patikimų duomenų, kad šie sumanymai buvo įgyvendinti, nėra. Kai kuriuose vėlesniuose biografiniuose leidiniuose teigta, esą trečioji dalis pasirodė 1934 metais, tačiau Jonas Bulota jos nerado nei bibliotekose, nei tų metų bibliografijoje. Galimybė, kad leidinys buvo išspausdintas ir konfiskuotas, liko tik spėjimas. Todėl dvi čia skelbiamos dalys nėra leidėjų pasirinkta nepilna ištrauka – tai visas šiandien patikimai žinomas ir išlikęs „Nuodėmių gatvės“ tekstas.

Svarbiausias pirmosios dalies pasiekimas – mėginimas po visuomenės prilipdyta etikete pamatyti žmogų. Belecko kalbinamos moterys nėra viena beveidė grupė. Jų keliai į Nemuno gatvę skirtingi, bet pasakojimuose kartojasi tie patys spąstai: skurdas, smurtas šeimoje, apgaulė, nėštumas, darbdavio ar partnerio prievarta, menkai apmokama tarnystė, stokojamas išsilavinimas, gėda ir artimųjų atsisakymas priimti suklydusią moterį atgal. Kai kurioms prostitutija atrodo laikinas būdas išgyventi, kitoms – kelias į tariamą savarankiškumą, tačiau skolų, priklausomybių ir tarpininkų valdžia dažnai labai greitai susiaurina pasirinkimą. Knygoje užfiksuota ne egzotiškas miesto „dugnas“, o socialinė sistema, kurioje pažeidžiamumas paverčiamas pajamomis.

Šiuolaikiniai istorikų tyrimai patvirtina nemažą dalį šio socialinio fono. Į seksualinių paslaugų rinką dažnai patekdavo jaunos, ekonomiškai nesaugios moterys, tarp jų – iš provincijos į miestą atvykusios tarnaitės ir darbininkės. Legaliame darbe siūlomas atlygis ne visuomet leido savarankiškai išsilaikyti, o netekus darbo beveik nebuvo socialinių saugiklių. Moterų galimybes siaurino ir darbo rinkos nelygybė, ir griežtesnis negu vyrams taikytas seksualinės moralės matas. Visuomenė galėjo pasmerkti moterį už tai, ko vyras-klientas dažniausiai nebuvo verčiamas net pripažinti.

Ši nelygybė buvo įtvirtinta ir kontrolės sistemoje. Nepriklausomybės pradžioje Lietuva perėmė dar Rusijos imperijoje susiformavusį prostitucijos reglamentavimo modelį. Registruotos moterys būdavo įtraukiamos į policijos apskaitą, joms taikyti periodiniai sveikatos patikrinimai ir judėjimo bei elgesio apribojimai. Tuo pat metu klientas – be kurio ši rinka neegzistuos – likdavo beveik nematomas. Manoma, kad tokia tvarka apsaugos visuomenę nuo venerinių ligų, tačiau praktika jos veiksmingumo nepatvirtino. 1935 metų reformos sugriežtino atsakomybę už sąvadavimą ir viešnamių laikymą, bet pačių seksualinių paslaugų pardavimo nepavertė nusikaltimu, o policinė registruotų moterų kontrolė neišnyko. Reiškinys persikėlė iš lengvai atpažįstamų kvartalų į butus, viešbučius, restoranus ir kitą sunkiau prižiūrimą miesto erdvę.

Beleckas šią dvigubą moralę mato gana aiškiai. Jis kaltina ne tik viešnamių savininkus ar tarpininkus, bet ir klientus, visuomenės abejingumą bei valstybę, kuri moterį registruoja, tikrina ir baudžia, tačiau nepašalina priežasčių, pastūmėjusių ją į išnaudojimą. Knygoje ne kartą grįžtama prie paprastos ekonominės tiesos: kol yra pirkėjų, bus ir pardavėjų. Autorius reikalauja švietimo, darbo galimybių, pagalbos vienišoms motinoms, gydymo ir galimybės sugrįžti į kitokį gyvenimą. Dėl to „Nuodėmių gatvė“ savo metu buvo daugiau negu pikantiškas skaitinys. Ji viešai iškėlė klausimą, kurį patogiau buvo paversti vien individualios „nuodėmės“ problema: kiek atsakomybės už žmogaus nuopuolį tenka aplinkai, kuri iš jo pelnosi?

Vis dėlto vien autoriaus deklaruojama atjauta knygos nepavertė neutraliu ar šiandien savaime priimtiniu liudijimu. Beleckas rašo

savo laiko spaudos kalba. Jis moralizuoja, kūnus savo aprašymuose išstatydamas smalsiam žvilgsniui, dramatiškas scenas konstruoja taip, kad jos paveiktų skaitytoją, o kai kuriuos pokalbius, tikėtina, atkuria iš atminties ar literatūriškai sustiprina. Antrojoje dalyje pateikiama daug be aiškių šaltinių perpasakotų užsienio naujienų, tarpusavyje nederančių skaičių ir išimtinių nusikaltimų, kuriems suteikiamas bendros taisyklės svoris. Reportažo noras keisti visuomenę čia nuolat susiduria su spaudos noru šokiruoti ir parduoti.

Ypač kritiškai reikia vertinti knygoje pasitaikančius antisemitinius, rasistinius ir eugenikos paveiktus apibendrinimus. Tarpukario spauda nusikaltimus, sąvadavimą ir prostituciją neretai aiškino tautinėmis klišėmis, nors archyviniai tyrimai tokių apibendrinimų nepatvirtina. Pavyzdžiui, iš 1935–1940 metais išaiškintų viešnamių laikytojų daugumą sudarė lietuviai, o ne žydai. Tad stereotipas pasako ne tiek apie vienos bendruomenės tikrąjį vaidmenį, kiek apie to meto viešosios kalbos polinkį socialinei problemai surasti patogų „svetimą“ kaltininką.

Taip pat svarbu nepainioti Belecko dažnai vartojamos „baltosios vergijos“ sąvokos su šiandien teisine prekybos žmonėmis samprata. XIX amžiaus pabaigos ir XX amžiaus pradžios reformų judėjimuose „baltoji vergija“ tapo stipria, sąmoningai rasine ir labai sensacinga metafora. Ji padėjo atkreipti dėmesį į realią prievartą, verbavimą apgaule ir seksualinį išnaudojimą, bet kartu dažnai suplakdavo skirtingas patirtis, o bet kokią prostituciją iš anksto pavadindavo vergove. Šiandien prekyba žmonėmis apibrėžiama pagal veiksmą, prievartos ar apgaulės priemones ir išnaudojimo tikslą; suaugusio žmogaus teikiamos seksualinės paslaugos savaime dar nėra tapačios prekybai žmonėmis. Toks skirtumas

nepaneigia knygoje aprašyto smurto. Tai tik leidžia tiksliau suprasti, ką autorius matė ir kokiomis savo epochos sąvokomis bandė paaiškinti.

Šioje vietoje atsiveria svarbiausias knygos paradoksas. Beleckas suteikia erdvės žmonėms, kurių balsų oficialiuose dokumentuose beveik negirdėti, tačiau tie balsai mus pasiekia per jauno vyro reporterio atranką, klausimus ir montažą. Jis gina moteris nuo vienpusiško pasmerkimo, bet kartais pats paverčia jas reginiu. Jis kritikuoja visuomenės veidmainystę, bet naudojasi skaitytojo smalsumu. Jis surenka vertingas kasdienybės detales, tačiau šalia jų palieka gandų, stereotipų ir sunkiai patikrinamų skaičių. Būtent todėl knyga skirta ne aklam sekimui, o atidžiam skaitymui. Istorinis šaltinis vertingas ne tik tada, kai tiksliai praneša, kas įvyko. Jis taip pat atskleidžia, kaip žmonės tuo metu mokėjo – ir ko dar nemokėjo – pamatyti.

„Nuodėmių gatvė“ verta leisti šiandien ir dėl mūsų pačių santykio su tarpukariu. Atkūrę modernizmo pastatus, išmokę didžiulios jaunos valstybės energija ir kultūros pasiekimais, lengvai susikuriame švarų, estetišką laikinosios sostinės vaizdą. Belecko knyga to vaizdo nepaneigia, bet jį papildo. Modernizacija vyko ne vien ministerijose, universitetuose ir salonuose. Ji kūrė naują darbo rinką, migraciją į miestus, vartojimo troškimus, vienatvę ir anonimiškumą; kartu išryškino, kam naujos galimybės buvo prieinamos, o kas liko jų paraštėse. Nemuno gatvė nėra moderniojo Kauno priešinybė. Ji – viena iš nepatogių jo modernėjimo pasekmių.

Čia „Nuodėmių gatvė“ natūraliai įsilieja į seriją „Laukinė Lietuva“. Serija grąžina į apyvertą tarpukario tekstus ir bylas, kurios ardo pernelyg tvarkingą praeities paveikslą. „Laukinė“ šiuo atveju

nerieškia, kad visa ano meto Lietuva buvo barbariška ar neveikė įstatymai. Tai veikiau nuoroda į patirtis, kurios netelpa į paradinį nacionalinį pasakojimą: nusikaltimą greta autoriteto, aistrą greta viešos moralės, išnaudojimą greta pažangos, sensaciją greta dokumento.

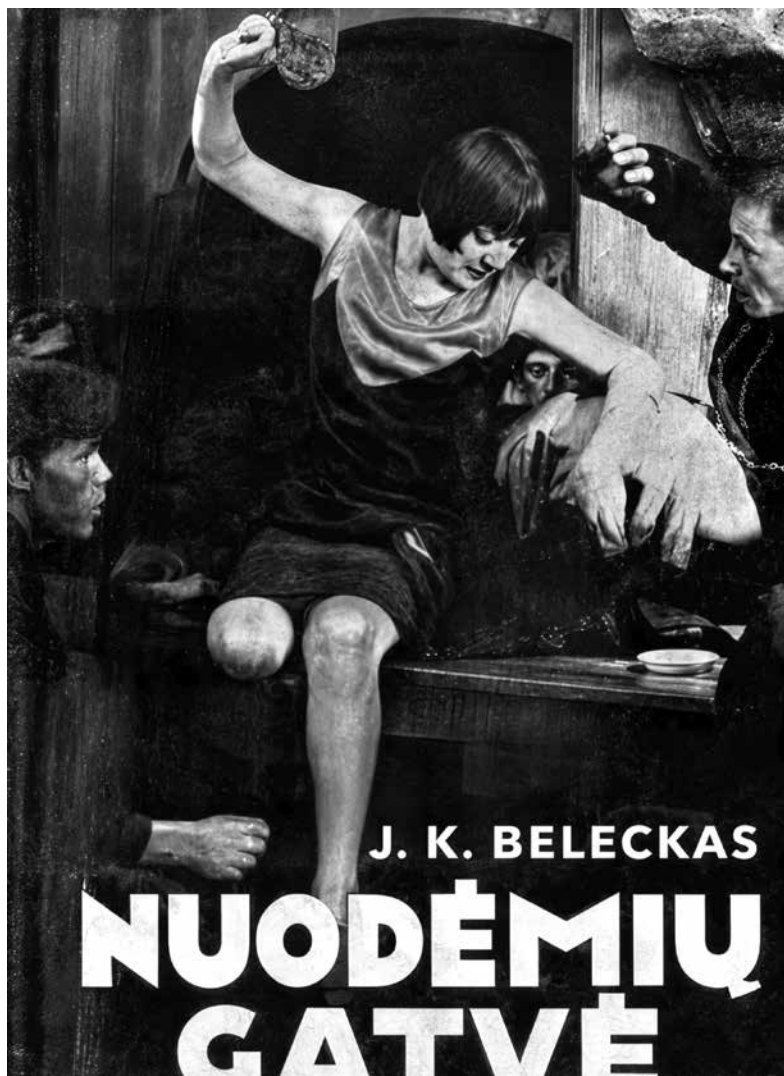
Ryšys su antrąja serijos knyga „Kunigas smaugikas“ yra ir tiesioginis. 1931 metais Beleckas išleido kriptonomu pasirašytą knygą „Kostas Olšauskas“, tapusią vienu iš pasakojimo apie prieštarinškai vertintą prelatą šaltinių. Leidinys buvo konfiskuotas; Olšausko byla tuo metu tebekėlė didžiulį visuomenės ažiotažą. Abiem atvejais žurnalistą domina skirtumas tarp viešo vaidmens ir slapto gyvenimo. Tačiau „Nuodėmių gatvėje“ dėmesys nuo vienos garsios kriminalinės bylos nukrypsta į visą miesto mechanizmą. Čia nėra vieno kaltininko, kurį nuteisus istorija pasibaigtų. Atsakomybė išsisklaido tarp klientų, tarpininkų, šeimų, darbdavių, policijos, medicinos, spaudos ir visuomenės, kuri nori ir paslaugos, ir teisės niekinti ją teikiantį žmogų.

Šis leidimas nesiekia Belecko nei išteisinti, nei teisti pagal vieną šiandienos matą. Jo darbas priklauso ankstyvajai lietuvių socialinio reportažo tradicijai ir liudija autoriaus profesinį veržlumą. Nutrūkus jo paties leidybiniam sumanymams, žurnalistas bendradarbiavo „Lietuvos žiniose“, „Lietuvos ūkininke“, „Lietuvos keleivyje“, „Trimite“ ir kituose leidiniuose, o nuo 1935 metų dirbo „Lietuvos aido“ redakcijoje. 1940–1941 metais rašė „Tarybų Lietuvai“ ir kitai sovietų kontroliuojamai spaudai, dažnai pasirašydamas slapyvardžiais. Jo profesinis kelias driekėsi per labai skirtingų politinių kryptių redakcijas – tai liudija ne tik permainingą epochą, bet ir nesaugų žurnalistą darbą.

Naciams okupavus Lietuvą, Beleckas spaudoje nebedirbo. 1942 metų balandžio 6 dieną jis buvo suimtas, o birželio 3 dieną Kaune sušaudytas. Jam buvo trisdešimt šešeri. „Nuodėmių gatvė“ liko vienas ryškiausių, nors ir prieštaringiausių, jo bandymų spaudoje matomą sensaciją paversti visuomenės diagnoze.

Praėjus beveik šimtmečiui, ši knyga nebegali šokiruoti vien tuo, kad prabyla apie prostituciją, abortą, ligą ar nusikaltimą. Jos dabartinė jėga kitur. Ji parodo, kaip lengvai socialinė bėda paverčiama svetimo žmogaus gėda; kaip valstybė gali kontroliuoti pažeidžiamąjį ir beveik nepastebėti stipresniojo; kaip atjauta gali susipinti su smalsumu, o pažangos pasakojimas – su nutylėta jo kaina. Skaityti „Nuodėmių gatvę“ šiandien reiškia įeiti ne tik į vieną Kauno kvartalą. Tai proga pamatyti visą visuomenę iš vietos, kurią ji pati buvo pavadinusi savo nuodėmių vardu.

Leidėjai



J. K. Beleckas, *Nuodėmių gatvė*, Kaunas, 1930. Pirmojo leidimo viršelis.
LMAVB 315126

KODĖL RAŠIAU

Prostitucija, ištvirtavimas yra dalykas senas, bet kartu ir visuomet naujas. Naujas todėl, kad visuose kraštuose, visuose žmonių luomuose platinasi ir neša savo piktas pasėkas.

Mane šis dalykas sudomino dirbant spaudos darbą, sekant įvairius straipsnius ir žinutes apie venerikus, prostitutas, ištvirtėlius ir viso to pasėkas. Prostitučių gyvenimu susidomėjau jų gailėdamasis. Man gaila kiekvieno gatvės elgetos, gaila vargšo, kuris neturi duonos, pastogės, kuris yra skriaudžiamas vyresnio ar turtingesnio; pagailo ir moterų, kurios dėl duonos kąsnio, dėl palaikymo gyvybės ar dėl neišauklėjimo yra naudojamos, paverčiamos gyvuliais tų pačių žmonių, tik kišenėj turinčių pinigų, o galvoj geresnį protą ir vardą visuomenės akyse. Dar mane paskatino čia rašyti ir ta aplinkybė, kad ilgesnį laiką teko gyventi netoli tos džiaugsmų – ašarų gatvės – Klai-pėdos, vėliau Nemuno, gatvės, matyti prie vartų eiles girtų ir blaivių ištvirtėlių ir įvairaus amžiaus moterų, tų vargo dukterų, civilizuoto gyvenimo aukų. Daug kartų teko girdėti ir matyti jų sunkią būklę, elgesį ištvirtėlių, elgesį šeiminingų, kurie gyveno iš vargo dukterų.

Rašau norėdamas parodyti žmonėms, labiausiai savo jauniems draugams tą civilizuotos žmonijos gėdą, kurią patys didina-me, noriu sukelti pasigailėjimą, žmoniškumą tuose, kurie, būdami

žmonės, tokius pat žmones – moteris verčia gyvuliais, kartu ir patys gyvulėdami; noriu prisidėti prie gerųjų žmonių, kovojančių su ištvirkavimu, su žmonijos gėda ir nelaimių šaltiniu.

Šiuo mažu rašinėliu nesiryžtu dalyko išstudijuoti iš panagių, paskelbti ką nors nauja, naujų priemonių kovai su ta gėda, nematau parašyti ką nors gudriau kaip yra parašę daktarai, mokslininkai. Ne, tam aš nesiryžtu. Mano paprastos, nieku nedėtos žemės dulkės tikslas – papasakoti ir parodyti tą gėdą taip, kaip ją natūralią mačiau, ką apie ją girdėjau.

Pats rašinys nepretenduoja būti mokslo knyga. Jis man tėra paprastas mano profesijos žurnalistinis reporterinis darbelis, eilė laikraščio straipsnių. Skaitančius šį rašinį prašau mane taip ir suprasti apie tą dalyką. Ir gerbiamus recenzentus, jei mano rašiniui teks laimės jų dėmesiui atkreipti, prašau vertinti kaip eilinio Lietuvos dienraščio reporterio darbą.

Visus, kurie skaitysite šį rašinį, rasite netikslumų, numatysite reikiamų pataisų, pageidausite to, ko rašinys nėra, bet, Jūsų manymu, turėtų būti, žodžiu, dėl viso to, ką dėl šio rašinio, dėl šios knygelės, norėtumėte pasakyti, – visus tuos maloniai prašau man rašyti. Šis rašinys yra pirmas platesnis lietuvių kalba šio dalyko spaudinys, tačiau jis ne paskutinis. Gavęs gerbiamųjų rašinio skaitytojų ir šiaip suinteresuotų žmonių patarimų, pataisų ir pats surinkęs daugiau medžiagos, labiau šį dalyką išstudijavęs, patieksiu antrą apie tą patį dalyką rašinį, kuris gal bus žymiai tobulesnis ir įdomesnis.

Visiems daktarams, visuomenininkams, kolegoms žurnalistams ir šiaip žmonėms, pagelbėjusiems patarimais ir medžiaga, – dėkui.

Autorius

PIRMA DALIS

NUODĖMIŲ GATVĖ

Kiekvienas kaimas turi įžymiausią plotkininkę, kiekvienas miestas turi savo durnių ir žymiausią gatvę. Taip žmonės sako. Lietuvos laikinoji sostinė, kaip ir kiekvienas didesnis miestas, be daugelio gražių gatvių, didelių namų, turėjo vieną gatvę, kurią žinojo ne tik kauniškiai, bet ji buvo garsi ir žinoma visoj Lietuvoj ir kai kur užsieniuos. Ji buvo populiari iš neigiamos pusės.

Pietiniam Kauno krašte, prie pat Nemuno ir senamiesčio, iš senų laikų išliko seno stiliaus mediniais nameliais apstatyta Mažoji Vilniaus gatvė. Taip ji vadinosi rusų laikais. Nepriklausomoj Lietuvoj ji pakrikštyta Klaipėdos gatve. Klaipėdiečiai džiaugėsi, kad jų krašto svarbiausias miestas yra gerbiamas. Klaipėdos krašto spauda tą faktą paminėjo. O vėliau, kai sužinojo, kas toj gatvėj gyvena, gailėjosi apsidžiaugę, ėmė protestuoti. Kauno miesto savivaldybė įvertino klaipėdiečių protestus ir gatvę pavadino Nemuno gatve. Senis Nemunas, patylomis slinkdamas pagal jo garbei skirtąją gatvę, tyli. Tik pavasarį, sulaužęs nugara ledus, pyksta, išliejęs vandenį aukščiau į krantus. Bet, nuplovęs tos gatvės nešvarumus, daugiau nieko pikta nedaro. Nusiramina, ir vėl tris metų laikus ramiai sau slenka šalia gatvės. Kiekvienas garbingas žmogus, nors jis būtų kukliausias,

turi draugų, bičiulių, gerbėjų. Ir mūsų senis Nemunas jų turi. Nemuno gerbėjai ėmė reikšti protestus, kodėl jo vardu pakrikštyta bjaurioji gatvė. Ilgai jie protestavo, bet niekas į jų balsą dėmesio neatkreipė, ir Nemuno vardas tai gatvei pasiliko iki šiandien.

Nuo šios vietos šioj knygoj aš ją vadinsiu Nuodėmių gatve todėl, kad gerbiu Nemuną; antra, šiai gatvei toks vardas geriausiai pritinka.

Jos vaizdas

Apskritai, Nuodėmių gatvė nuo kitų Kauno senamiesčio, ypač Viliampolės (Slabados) priemiesčio, gatvių nesiskyrė. Gatvė grubiais akmenimis grįsta, šaligatviai pairę, nešvarūs; kiek palijus pelėsiai garuoja ir kažkoks raugas dvokia. Namai daugiausia mediniai, šalia jų gilūs, tamsūs kiemai su užkaboriais. Kiemuose smurgso maži nameliai, kurių durys aplaužytos, uždaromos senoviškomis klemkomis, langai žemučiai, prieangiai negrįsti ir stovi žemiau kaip kiemas. Toki prieangiai, matyti, reikalingi kiekvienam namely. Iš jų patenki į „skirstymo punktus“ – į atskirus kambarėlius, kurie dažniausiai lentų siena, neretai ir antklodėmis pertverti. Kambarėlių įrengimas nuobodžiai vienodas, lyg ligoninių palatų: lova, stalelis, veidrodis, viena kėdė, didelė praustuvė, sienoje pora vinių. Sienos nagais apdraskytos, kadaise priklijuoti popiergaliai atlapoję ironiškai vėpso. Vietomis jie prispausti konjako bonkos etiketėmis, kino artistų atvirute ar šiaip kokiu paveikslėliu. Lovos kietos, tvirtais dugnais, aptiesalai nešvarūs. Paluby spygso 15 žvakių elektros lempelė. Oras tvankus,



„Locarno“ („Lozana“) viešbutis (dab. Vytauto pr. 2), architektas Aleksandras Gordevičius, statytas 1930 m., Kaunas. Originalas saugomas Vytauto Didžiojo karo muziejuje.

atsiduoda puvėsiais, pelėšiais ir dar koku raugu. Gauni įspūdį, kad čia joks žmogus su žmogiškais jausmais negali gyventi. O gyvena ir ne kokie supuvę seniai, ne elgetos – ne valkatos, gyvena jaunos, tik ką pradedančios žydėti, bet jau spėjusios nuvysti šalnos pakąstos moterys. Bet apie jas vėliau.

Pradžioj gatvės iš rytų pusės abipus mažos krautuvėlės, arbatinės, alinės, valgyklos. Lentynose maža prekių. Todėl maža, kad čia nedaug pirkėjų. Pardavėjos į klientą ilgai, įtartinai žiūri, dažnai vieną akį primerkusios, ties krosnim stovi dar pora moterų, ir tos šypsosi. Jos stebisi, kai užaina švariai apsirengęs jaunas vyras, paprašo reikiamų prekių ir nesidairydamas išeina. Beveik kiekvieną tokį klientą išlydi nusikvatodamos, vadinasi, pasijuokia iš vyro nai-vumo, nesupratimo, kuriems tikslams ši krautuvė ir tos prisimerkusios moterys.

Tik ištvirkėliai ten gerbiami

Jei vienoj tų valgyklų, arbatinių ar alinių ilgiau pasiliksi, valgysi ar gersi, daug kartų prieš tave demonstruos kelios moterys, atsisotos pasieny priešais akis, nusišypsos. Sąmoningai tave gundys. Ir jei tų manierų nesuprasi ar supratęs nereaguosi, viena kitai ims mirkčioti, tyčiotis, tave palaikys „nesusipratusiu“ žmogum. Būsi nepageidaujamas klientas, norės, kad greičiau paliktum jų ištaigą, netrukdytum jų biznio su „susipratusiais“ klientais.

Slaptos svaigalų įstaigos

Be visų minėtų ištaigų buvo eilė kitų. Nuodėmių gatvės moterys savo sielvartui nuraminti vartojo įvairias priemones. Kai neturėdavo klientų, gaišuodavo savuose būreliuose. Sueina kelios moterys į vieną kambarį, visos pasakoja savo praėjusios paros nuotykius, pasakoja savo atsiminimus, skelbia naujus projektus, kaip reiktų daugiau klientų patraukti, kaip daugiau uždirbti, svaigo apie ateitį. Bet tas viskas nusibosta, kaip nusibosta ir pats jų gyvenimas, visas šabloniškas, vienodas. Vaikšto po miestą, lanko kavines, restoranus, vaikšto po užmiestį, vilgosi Nemune, Nery, bet vis nuobodu. Nėra padorios draugystės, gražių, kilnių kalbų, įdomesnio gyvenimo ir šviesesnių rytojaus perspektyvų. Kur eina, visur, tarytum peiliai, žmonių akys bado lyg purvais į jų širdis drebia: ištvirkėlė, prostitutė, pasileidėlė, sifilitikė, šmėkla eina! Padorios moterys susitikusios nusuka veidą, o vyrai ironiškai nusišypso, donžuaniškai mirkteli, ir nė vienas neatiduoda prideriančios moteriai pagarbos, nė vienas nepasielgia mandagiai,

nepakelia kepurės, nepasveikina. O moterys didelės pagarbos ir įvairių kaprizų reikalaujos.

Taip daro suaugę. Bet ir vaikai jas niekina. Seka paskui mėtųdami akmenaičiais, šunyčiais lodami. Jie maži, nesupranta, nežino, kuo tos moterys verčiasi, bet nugirsta iš suaugusių ir pamato, kad joms pagarba nereikalinga.

Daug geriau elgetai, stovinčiam šaligatvy ir prašančiam išmaldos. Geraširdžiai žmonės duoda išmaldos, ir niekas iš jo nesijuokia, jo nespardo ir akmenimis į jį nemėto. O tos moterys, tos jaunos lovos dukterys, savo sesių ir brolių niekinamos, atstumiamos. Joms aukas duoda ne gerbėjai, ne geraširdžiai žmonės, bet niekšai, žmonės be sąžinės. Duoda graudžiai žvangantį pinigą, už jį paverčia jas gyvuliais, eksploatuoja, spardo, muša ir graudžiai virkdo.

Ir kai joms nusibosta tokia būklė, kai jos prisimena savo praeitį, galvoja apie ateitį, apie gerai gyvenančius garbingus žmones, galvoje darosi chaosas. Tokiais momentais pakrikusiais nervais moterys stveriasi tokių priemonių, kuriomis numarina neramumą. Svaiginas, o silpnesnės nusinuodija.

Visos alkoholikės

Kiekviena prostitutė alkoholikė, kokainistė. Ar būry, ar viena geria degtinę arba vartoja kokainą. Nuodėmių gatvėj tų dalykų netrūko. Tiesa, ten nesimatė specialios degtinės ar kokaino parduotuvės, tačiau jų daug buvo. Gražiai, turtingai gyveno daug gausių šeimų už patarnavimą prostitutėms. Iš pristatytos degtinės, kokaino ir kitų svaigalų ištvirtėlėms ir ištvirtėjantiems vyrams

turėdavo gražių pajamų. Kiek policija dėjo pastangų slaptoms degtinės ir kitų svaigalų krautuvėms likviduoti – vis veltui. Baudos, įstatymai, teismai bejėgiai prieš slaptojo darbo autorius. Slaptosios įstaigos Nuodėmių gatvėj buvo tol, kol buvo laikomos ištvirtėjęs.

Nuodėmių gatvė prarijo daug jaunų mergaičių, kurios būtų galėjusios tapti geromis žmonomis, pavyzdingomis motinomis. Vienos pasidarė nepataisomos prostitutės, alkoholikės, kokainistės, kitas Veneros ligos sugraužė, jų kūnai pasidarė lyg kirminų išlandžioti lavonai; dar kitos be laiko nuėjo atilsio žemėn. Žiauraus likimo verčiamos nusižudė. Prostitutės žudosi įvairiomis priemonėmis: nuodijasi tikrais nuodais, arseniku, actu. Daugelis sako, kad visos mūsų silpnavalės moterys, kurios žudosi actu, žudyti juo išmoko iš prostitučių. Taigi prostitutės žudosi įvairiais nuodais, nusišauna, pasikaria, skandinas. Per kelerius metus daug buvo atsitikimų, kad nuo senelio Aleksoto tilto (dabar jau nugriauto) ar kitų vietų šokdavo prostitutės Nemunan. Ne vienas buvo atsitikimas, kad prostitutės pasirinko žudymuisi vietą miesto sode, Vytauto kalne ar kitose vietose.



Aleksandra bei dvi 1938 m. pas ją gyvenusios merginos. LVCA nuotrauka

Skaitykite likusius
248 iš **272** puslapių,
įsigiję šią knygą

www.obuolys.lt

KITI KNYGŲ FORMATAI:



klausykla.lt

**Audio
knyga**



**Elektroninė
knyga**

LAIKINOJI SOSTINĖ: NUODĖMĖS ŠEŠĖLIS

Tarpukario Kaunas turėjo du veidus. Viename – modernūs pastatai, restoranai, teatrai ir elegantiška Laisvės alėja. Kitame – ankšti kambariai, nelegalus alkoholis, kokainas, smurtas ir Nemuno gatvė, virtusi garsiausiu laikinosios sostinės prostitucijos kvartalu.

Čia veikė dešimtys viešnamių, gyveno daugybė moterų, o vakarais rinkosi kariai, valdininkai, studentai, darbininkai ir gerbiami visuomenės vyrai. Tie patys, kurie dieną kalbėjo apie dorą ir šeimą, naktį mokėjo už tai, ką rytą smerkė.

1929 metais vos dvidešimt ketverių žurnalistas Juozas Kazys Beleckas leidosi į Kauno landynes, kalbino jų gyventojas ir fiksavo tai, apie ką padorioji visuomenės dalis linko tylėti. Iš šių reportažų gimusi knyga „Nuodėmių gatvė“ 1930–1931 metais tapo sensacija. Pirmosios dalies tiražas, kaip nurodoma, siekė net 15 tūkstančių egzempliorių.

Tačiau už skandalingos temos atsiveria tikri moterų likimai – skurdas, smurtas šeimoje, apgaulė, neplanuoti nėštumai, išdavystės ir pasirinkimai ten, kur kartais jokio pasirinkimo ir nebuvo. Čia pelnosi viešnamių šeimininkai ir tarpininkai, tyko ligos bei priklausomybės, o vyrai-klientai beveik visada lieka šešėlyje.

Ši knyga ne santūrus istoriko tyrimas, o šiurkštus, vietomis sensacingas ir savo epochos prietarų paženklintas reportažas. Tačiau jo puslapiuose išliko gyvas tarpukario Kaunas – ne tas, kuriuo grožimės atvirukuose, bet tas, apie kurį buvo kalbama tik pašnibždomis.

Tarpukario Lietuva be paradinio fasado – pavojinga, prieštaringa ir nepaprastai įtraukianti.

SKAITYKITE KITAS
LAUKINĖ LIETUVA
SERIJOS KNYGAS




**Skaityk.
Komentuok.
Sek.**

linktr.ee/obuolys.lt

ISBN 978-609-502-008-6



Negrožinė literatūra > Istorija